

LATVIEŠU VALODĀ

1. daļa. Tekstu lapa

Iepazīsties ar norādījumiem.

1. daļas darba lapā un 2. daļas atbilžu lapā ieraksti kodu, kuru tu saņēmi, ienākot eksāmena telpā. Katru koda ciparu raksti salasāmi tam norādītajā vietā.

Eksāmenā veicamo uzdevumu skaits, iegūstamo punktu skaits un paredzētais izpildes laiks:

Daļa	Uzdevumu skaits	Punktu skaits	Laiks (min)
1. Teksta satura un valodas līdzekļu analīze	17	50	110
Starpbrīdis			
2. Tekstveide (pārspriedums)	1	30	90

Eksāmena 2. daļas darba materiāla un atbilžu lapu saņemsi pēc starpbrīža.

Darbu veic ar tumši zilu vai melnu pildspalvu. Ar zīmuli rakstītais netiek vērtēts.

Eksāmena norises laikā eksāmena vadītājs skaidrojumus par uzdevumiem nesniedz.

Pildot eksāmena darbu, ievēro uzdevumu nosacījumus.

Eksāmenā izmantotie teksti pielāgoti atbilstoši eksāmena uzdevumu mērķim.

Raksti salasāmi.

Pie izglītojamajiem un personām, kuras piedalās eksāmena nodrošināšanā, no brīža, kad viņiem ir pieejams eksāmena materiāls, līdz eksāmena norises beigām nedrīkst atrasties ierīces (planšetdators, piezīmjdators, telefons, viedpulkstenis u. c.), kuras nav paredzētas Valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos.

1. teksts

Virtuozais Anšlavs Eglītis

1. Anšlavs Eglītis bija vienīgais latviešu trimdas rakstnieks, kurš spēja ar rakstniecību nopelnīt iztiku. Jau pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados A. Eglītis pārsteidza ar savu žilbinošo talantu – viņš līdzinājās svētku salūtu meistaram, kas citu pēc cita šauj gaisā pārsteidzošus stāstus. Virtuozī žonglējot ar sižetu pavērsieniem, viņš priecēja lasītājus ar smalku rotaļību un asprātību. Arī paša rakstnieka dzīvesstāsts bija negaidītu notikumu pilns.

2. Vērtējot Anšlava Eglīša paveikto, rakstnieks Zigmunds Skujiņš savulaik nosauca viņu par degošu munīcijas vilcienu, kas trīsdesmitajos gados iedrāzies samērā mierīgajā Latvijas literatūrā. To viņš paveica ar savu stāstu krājumu „Maestro” un romāniem „Līgavu mednieki” un „Homo novus”.

3. Anšlavs Eglītis līdzinājās burvju māksliniekam – brīnumaini sižeti bira kā no pārpilnības raga. Lasītājus fascinēja viņa stila elegance, vieglums un rotaļība. Šķita, rakstīšana viņam padodas pavisam viegli, taču tā nebija. A. Eglītis arī neslēpa, ka viņš nepieder pie ātri un viegli rakstītājiem. Teksta pirmo variantu viņš bieži vien salaboja līdz nepazīšanai – reti kāda rinda palika nelabota. Turklāt viņš bieži vien papildināja tekstu, un pēc labojumiem tas parasti kļuva daudz garāks.

4. Rakstnieka dzīvesbiedre Veronika Janelsiņa savās atmiņās rakstīja, ka Anšlavs bija perfekcionists. Arī viņa teksts bijis perfekts – ja kaut kur bijusi nepilnība, tā atstāta ar nodomu, lai labāk izceltu spožākās vietas.

5. Anšlava Eglīša rakstura veidošanā būtiska loma bija tam, ka viņš jau kopš bērnības nedaudz raustīja valodu, un šī problēma saglabājās līdz pat mūža beigām. Stostīšanās gan nebija stipri izteikta, taču literārajos pasākumos rakstnieks allaž izvairījās lasīt savus darbus. Zinātnieki sprieda, ka tieši šā defekta dēļ A. Eglītis tiecies sevi pasargāt, uz visu raugoties ar distancētu ironiju. Viņš vienmēr centies saglabāt savaldīšanos un ironisku aukstasinību.

6. Anšlavs Eglītis nāca pasaulē 1906. gada 14. oktobrī Rīgā. Viņš piedzima inteliģentā ģimenē – tēvs bija labi zināmais dzejnieks Viktors Eglītis, māte – valodu skolotāja un tulkotāja Marija Stalbova. Anšlavam bija brālis Vidvuds, septiņus gadus jaunāks. Jau bērnībā Anšlavs izpaudās kā zinātkārs bērns ar lielu tieksmi lasīt un zīmēt. Sākoties Pirmajam pasaules karam, Eglīši bija spiesti doties bēgļu gaitās.

7. 1919. gada rudenī Eglīši atgriezās Rīgā. Anšlavs sāka apmeklēt 2. pilsētas vidusskolu. Viņam kopš agras bērnības padevās zīmēšana. Tēvs, lai neapraktu dēla talantu, iekārtoja viņu gleznotāja Valdemāra Tones studijā.

8. 20. gs. 20. gados Anšlavs Eglītis sāka rakstīt dzejoļus, vēlāk mēģināja sevi izteikt arī prozā un rakstīja stāstus. Vienu no pirmajiem stāstiem viņš iesniedza drukāšanai žurnālam „Piesaule”. Tā redaktors bija Kārlis Skalbe, kurš labi pazina Anšlava tēvu un stāstu publicēja. Nozīmīgs Anšlava dzīvē bija 1929. gads, kad viņš iestājās Mākslas akadēmijā un laikrakstā „Latvijas Kareivis” vairākos turpinājumos tika publicēts viņa stāsts „Laimes kārtis”, bet vairākos citos laikrakstos un žurnālos – dzejoļi. Tomēr tas vēl nebija tas žilbinošais un virtuozais vārdu meistars Anšlavs Eglītis, kādu mēs viņu pazīstam.

9. Trīsdesmitajos gados Anšlavs Eglītis bija ietrenējies portretēt gan glezniecībā, gan literatūrā. Raksturojot personāžus stāstos un romānos, lieti noderēja viņa spilgtais un krāsainais mākslinieka tvēriens. Spēja saredzēt un pamanīt rakstniekam bija dota no dabas, un šo talantu viņš laika gaitā attīstīja un izkopa. Kopš 1932. gada viņš sāka piedalīties izstādēs un turpināja rakstīt stāstus. Kad viņam jautāja, kas tad viņš īsti ir, gleznotājs vai rakstnieks, A. Eglītis atbildēja: „Ja es rakstu, tad līdz ar to man liekas, ka varu labāk gleznot, un, ja gleznoju, tad varu labāk rakstīt.”

(Pēc žurnāla „Latvijas Leģendas” materiāliem)

2. teksts

„Pansija pilī”. Kolektīvās atmiņas par nepiedzīvoto

1. Seriāla „Pansija pilī” (2024) producenti Inese Boka-Grūbe un Gints Grūbe pie idejas par Anšlava Eglīša romāna ekranizāciju nonākuši, novērojot pandēmijas laikam raksturīgo pilsētnieku atgriešanos laukos. Gandrīz pirms simt gadiem arī romāna „Pansija pilī” varoņi, Anšlavs ar tēvu Viktoru Eglīti un brāli Vidvudu, sāk iepazīt lauku reālijas, kad agrārās reformas rezultātā pēc Pirmā pasaules kara viņiem tiek piešķirts īpašums Krimuldas pagasta Inciemā, senā muižā. Filmā aptverti vienas vasaras notikumi, Eglīšiem ievācoties vecā, izdemolētā ēkā, kuras dažās istabiņās joprojām mitinās agrākie muižas kalpi. Ne gluži ideālā vasaras rezidence tomēr palēnām uzplaukst, kļūstot par pansiju, kas avīzes sludinājumā tiek lepmi nosaukta par „pansiju pilī”.

2. Sonora Broka atceras: „Anšlava Eglīša romānu „Pansija pilī” es lasīju vasaras brīvdienās trīspadsmit gadu vecumā, kad nesen kā bija iznācis pirmais grāmatas izdevums (1991) jau brīvajā Latvijā. Muižas nedienas un bēdīgais stāvoklis bija gaužām viegli iztēlojams, jo manu lasāmstūrīti tēta mājās vien ābeļdārzs šķīra no pagalam noplukušās Lieģu muižas. Šai muižai nebija veicies, padomju laikos tajā tika ierīkota pienotava ar šķību flīžu sienām un smakojošām pienūdens pelķēm pie ēkas. Tomēr senais muižas parks un kāda kripatiņa atmosfēras bija pārsteidzošā kārtā saglabājušies, dāsni bagātinot manu iztēli. Es „zināju”, kā izskatās Inciema muižas gaiteni, plašās ieejas kāpnes ar portiku un puteklainās, žurku izpēdotās telpas. Kopš tās vasaras kaut kādu neproporcionāli lielu vietu atmiņās par lasīto vēl ilgi aizņēma sparģeļu vagas, lai gan tagad, pārlasot vēlreiz, sparģeļu audzēšanas epopeja gan ir grāmatā atrodamā, tomēr ievērojami sarukusi apjomā. Tomēr sulainis Mārtiņš ar baltajiem cimdiem romānā tagad bija tāds pats kā pirms 30 gadiem, un, ak, cik liels bija prieks viņu – tieši „tādu pašu”, kā biju uzzīmējusi savā prātā – ieraudzīt arī ekranizācijā, Jura Strengas skrupulozajā izpildījumā! Arī sparģeļi filmā garāmejojot tika pieminēti, par to īpaša pateicība.”

(Pēc interneta vietnes kinoraksti.lv materiāliem)

KODS**L A T 0 9****Teksta satura un valodas līdzekļu analīze****– tiek vērtēta pareizrakstība.****Lasi 1. tekstu „Virtuoza Anšlavs Eglītis” tekstu lapā un izpildi 1.–9. uzdevumu!****1. uzdevums (3 punkti).****Atzīmē ar „X” pareizo atbildi!**

N. p. k.	Apgalvojums	Pareizi	Nepareizi
1.	Anšlavs bija jaunākais no brāļiem.		
2.	Rakstīšana Anšlavam padevās bez grūtībām.		
3.	Eglīšu ģimene dažus gadus dzīvoja ārpus Latvijas.		

2. uzdevums (1 punkts).**Sanumurē Anšlava Eglīša dzīves notikumus hronoloģiskā secībā!**

- ☐ Tiek publicēts stāsts „Laimes kārtis”.
- ☐ Dodas bēgļu gaitās.
- ☐ Sāk piedalīties izstādēs.
- ☐ Mācās gleznotāja studijā.
- ☐ Tiek publicēts stāsts žurnālā „Piesaule”.

3. uzdevums (3 punkti).**Saliktā pakārtotā teikumā formulē, kā runas traucējumi ietekmēja Anšlava Eglīša raksturu!**

4. uzdevums (3 punkti).**Ar ko Anšlavs Eglītis izcēlās citu ārpus Latvijas dzīvojošo latviešu rakstnieku vidū? Formulē atbildi vienkāršā paplašinātā teikumā!**

5. uzdevums (3 punkti).**Ieraksti tabulā cilvēku vārdu, uzvārdu, kuri palīdzēja Anšlavam Eglītim kļūt par rakstnieku un gleznotāju! Uzraksti, kā viņi atbalstīja A. Eglīti!**

Nr. p. k.	Vārds, uzvārds	Ko darīja?
1.		
2.		

6. uzdevums (2 punkti).**Uzraksti vienā vārdā Anšlava Eglīša literārā talanta iezīmes! Darini lietvārdus ar izskaņu –ums!**

Fragmenti no 9. rindkopas	Lietvārds ar izskaņu –ums
Krāsains mākslinieka tvēriens	
Spēja saredzēt un pamanīt	

7. uzdevums (3 punkti).**Saliktā teikumā pierādi, ka Anšlavs Eglītis nepieder pie pavirša darba veicējiem!**

8. uzdevums (2 punkti).**Uzraksti skaidrojumu 3. un 7. rindkopā pasvītrotajiem frazeoloģismiem!**

Bira kā no pārpilnības raga	
Neapraktu talantu	

9. uzdevums (3 punkti).**Izlasi apgalvojumus!**

1. A. Eglītis bija talantīgs rakstnieks.
2. A. Eglītis bija cītīgs rakstnieks.

Izvēlies vienu no apgalvojumiem un pamato to, izmantojot faktus no teksta!

Lasi 2. tekstu „Pansija pilī”. Kolektīvās atmiņas par nepiedzīvoto” tekstu lapā un izpildi 10.–17. uzdevumu!**10. uzdevums (3 punkti).****Formulē divus jautājumus par 2. tekstu!**

Kad _____

Kāpēc _____

11. uzdevums (3 punkti).

11.1. Kurā nozīmē vārds „uzplaukst” ir lietots teikumā „Ne gluži ideālā vasaras rezidence tomēr palēnām uzplaukst, kļūstot par pansiju, kas avīzes sludinājumā tiek lepni nosaukta par „pansiju pili”.”? Atzīmē ar „X” pareizo atbildi!

Plaukstot atvērties; salapot, uzziedēt; izplaukt.	
Attīstoties, pilnveidojoties sasniegt augstāku pakāpi.	
Izaugt; sasniegt fiziskās, garīgās attīstības briedumu.	

11.2. Iesaisti vienkāršā paplašinātā teikumā vārdu „uzplaukt”, atklājot šī vārda citu nozīmi! (Vārda formu drīkst mainīt.)

12. uzdevums (3 punkti).

Liec teikumā nepieciešamās pieturzīmes!

Iznesīgs slaiks nevainojami baltos kreklos un biksēs ar pletētām vīlēm viņš pēkšņi iemīlēs pussabrukušo ģīpašumu ieraugot caur logu iemeslu kādēļ neatgriezties te savā dzimtajā Rīgā.

13. uzdevums (3 punkti).

Izraksti no teksta 2. rindkopas nosacījumam atbilstošu piemēru!

Sinonīms vārdam devīgi	
Vecvārds	
Svešvārds	

14. uzdevums (4 punkti).

Aizpildi tabulu, izrakstot norādīto vārdu no teksta 2. rindkopas!

Izsaukmes vārds	
Saliktenis	
Ģpašības vārds ar noteikto galotni	
Deminutīvs	

15. uzdevums (3 punkti).**Izskaidro pieturzīmju lietojumu dotajā teikumā!**

Anšlava Eglīša romānu „Pansija pilī” ^{1.} es lasīju vasaras brīvdienās trīspadsmit gadu vecumā, ^{2.} kad nesen kā bija iznācis pirmais grāmatas izdevums (^{3.} 1991) ^{3.} jau brīvajā Latvijā.	1. 2. 3.
---	------------------------

16. uzdevums (6 punkti).**Pārveido piedāvātos teikumus atbilstoši norādēm tabulā, saglabājot teikumā pausto domu!**

Seriāla producenti Inese Boka-Grūbe un Gints Grūbe pie idejas par Anšlava Eglīša romāna ekranizāciju nonākuši, novērojot pilsētnieku atgriešanos laukos.	Vienkāršs paplašināts teikums ar savrupinātu pielikumu vai pielikumu grupu.
„Pansija pilī” sagādās virkni pārsteigumu, kad ieraudzīsim pazīstamus aktierus neparastā ampluā.	Vienkāršs paplašināts teikums ar divdabja teicienu.
Vēl pirms bija sākusies šīs daudzsēriju filmas uzņemšana, man gadījās iespēja paviesoties Padures muižā.	Salikts teikums ar iespraudumu.

17. uzdevums (2 punkti).**Ievieto vārdu atbilstošajā formā!**

Nr. p. k.	Teikums	Ievietojamais vārds
1.	Filmas „Pansija pilī” astotās sērijas režisoram _____ bija jāpārvar dažādi šķēršļi filmēšanas laikā.	Gints Grūbe
2.	Sonora Broka jūs aicina: „Noteikti _____ arī ar Anšlava Eglīša romāna ekranizāciju!”	iepazīties

2. daļa. Tekstveide (pārspriedums)

Izvēlies vienu no piedāvātajiem tematiem un uzraksti pārspriedumu!

Darba apjoms – 250–300 vārdu.

Tīrrakstā uzraksti izvēlētajā temata virsrakstu!

Argumentācijai izmanto vismaz 2 vai 3 kultūras/literatūras un/vai nozīmīgu sabiedrisko norišu faktus un personisko pieredzi!

Temati

1. Mainīgais un nemainīgais manā dzīvē.
2. Es pasaulē, pasaule manī.
3. „Cilvēks ar labu grāmatu rokās nekad nevar būt vientuļš.” (*Karlo Goldoni*)

Uzmetums.

2. daļa. Tekstveide (pārspriedums)

Maksimālais punktu skaits – 30 punkti.

Vārdu skaits:

(Temats)

Mutvārdu runas struktūra

1. Runas ievadā nosauc tematu, pamato tā izvēli, temata personisko un/vai sabiedrisko nozīmīgumu un aktualitāti!
2. Runas galvenajā daļā argumentācijai izmanto:
 - informatīvu tekstu vai literāru darbu, kas saistīts ar izvēlēto tematu,
 - faktus par sabiedriskajām un/vai kultūras norisēm Latvijā/pasaulē,
 - savu pieredzi.
3. Runas nobeigumā formulē vienu vai vairākas atziņas/secinājumus par izvēlēto tematu!
 - Runas laikā tu drīksti izmantot iepriekš pierakstītu plānu un runas saturam atbilstošus atslēgvārdus.
 - levēro runas ilgumu (3–5 minūtes)!
4. Sniedz izvērstas un pamatotas atbildes uz intervētāja diviem jautājumiem!

Mutvārdu runas struktūra

1. Runas ievadā nosauc tematu, pamato tā izvēli, temata personisko un/vai sabiedrisko nozīmīgumu un aktualitāti!
2. Runas galvenajā daļā argumentācijai izmanto:
 - informatīvu tekstu vai literāru darbu, kas saistīts ar izvēlēto tematu,
 - faktus par sabiedriskajām un/vai kultūras norisēm Latvijā/pasaulē,
 - savu pieredzi.
3. Runas nobeigumā formulē vienu vai vairākas atziņas/secinājumus par izvēlēto tematu!
 - Runas laikā tu drīksti izmantot iepriekš pierakstītu plānu un runas saturam atbilstošus atslēgvārdus.
 - levēro runas ilgumu (3–5 minūtes)!
4. Sniedz izvērstas un pamatotas atbildes uz intervētāja diviem jautājumiem!